

uralkodó a fent elmondottak fényében könnyebben szánta rá magát az utazásra, addig az 1500-as évektől egyre inkább Budán és annak közvetlen körzetében töltötte ideje java részét. Megítélésére alighanem az is rányomta a bélyegét, hogy 1504-től kezdve többször szenvedett el agyvérzést, amely ideig-óráig bizonyosan akadályozta a kormányzat mindennapi teendőinek végzésében. Nem kizárt, hogy a Dubravius által emlegetett flegma érdektelenség, amely miatt a hagyomány Dobzse Lászlóként tartja számon, élete utolsó hónapjait jellemezte, amikor az ismétlődő betegségektől meggyötört agg uralkodó már elveszítette beszéd- és íráskészségét.

A fentebbi események azonban jól mutatják, hogy Mátyás király halála nem jelent oly éles határvonalat, mint amilyennek azt a királyi hatalom szemszögéből a hagyomány és a történetek tartották: Ulászló – akinek személye ellen oly súlyos lázadások sohasem törtek ki, mint Mátyás

ellen – a rendkívül nehéz helyzetben átvett országban képes volt a lehetőségekhez mérten erős kézzel kormányozni. Mint láttuk, szabadon váltotta le és nevezte ki a bárói tisztségviselőket (természetesen saját híveit állította az érsekségek és püspökségek élére is), és gyakran évente kétszer is be tudta hajtani a Mátyás által rendszeresen szedett egyforintos adót. Emellett Újlaki példája azt is megmutatta, hogy ha szükséges volt, akár erővel is képes volt felszámolni ellenzékét. Ami viszont jelentősen korlátozta mozgásterét, az nem személyéből és tanácsosainak megválogatásából fakadt, hanem abból, hogy a déli határvidéket folyamatosan fenyegető Oszmán Birodalom miatt a Magyar Királyság a korban egyedülálló módon állandó hadsereget és több száz kilométernyi végvárrendszerrel volt kénytelen fenn tartani, ami folyamatos költségvetési hiányt, és így a hitelező országnagyokra és a rendekre való fokozódó ráutaltságot teremtetett. ☼

Jegyzetek

¹ Johann Christian von Engel: Geschichte des ungarischen Reiches und seiner Nebenländer. I. Band. Halle, 1797. 17–181.

² Antonius de Bonfinis: Rerum Ungaricarum decades I–IV. Edd. I[osephus] Fögel, B[ela] Iványi et L[adislaus] Juhász. Lipsiae, 1936–1941. – Magyar fordítása: Antonio Bonfini: A magyar történelem tizedei. Ford. Kulcsár Péter. Budapest, 1995. Balassi Kiadó.

³ A cikkben írtak egy részével megjelenés előtt álló tanulmányokban is foglalkoztam, amelyek részletes forráshivatkozásokot is tartalmaznak: Neumann Tibor: Királyi hatalom és országgyűlés a Jagelló-kor elején. In: Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon a kezdetektől 1918-ig. Budapest; Uő: Drágfi Bertalan politikai szerepe II. Ulászló király idején. In: A Szilágyság és a Wesselényi család (14–17. század). Szerk. Hegyi Géza–W. Kovács András. (Erdélyi Tudományos Füzetek). Kolozsvár; Uő: A gróf és a herceg magánháborúja. Szapolyai István és Corvin János harca a lipitói hercegségért. Századok folyóirat. – Az Újlaki Lőrinc elleni hadjáratra Id. legújabbban: Fedeles Tamás: A király és a lázadó herceg. Az Újlaki Lőrinc és szövetségesei elleni királyi hadjárat (1494–1495.). (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 27.) Szeged, 2012.

⁴ Bakócs-codex vagy Bakócs Tamás egri püspök udvartartási számadó-könyve 1493–6 évekről. (Közl.: Kandra Kabos.) In: Adatok az egri egyházmegye történelméhez II. kötet. Szerk. Kandra Kabos. Eger, 1887. 353.

⁵ Kulcsár Péter fordítása. Bonfini, A.: i. m. 989.

⁶ A kérdésre Id. Neumann Tibor: II. Ulászló koronázása és első rendeletei (Egy ismeretlen országgyűlésről és koronázási dekrétumról). Századok 142, 2008, 319.

⁷ Engel, J. Chr.: i. m. 53.

⁸ Kulcsár Péter fordítása. Bonfini, A.: i. m. 1004.

⁹ Engel J. Chr.: i. m. 178.

Énekek Szent László király tiszteletére

Cantiones de Sancto Ladislao rege

Szerkesztette: Medgyesy S. Norbert és Kovács Andrea. Magyar Napló, Bp. 2012. CD-melléklettel

A Liszt Ferenc Zeneakadémia egyházzene tanszakának újraindulása 1990-ben új utakat nyitott az egyházi zene kutatásai felé is. Az azóta eltelt mintegy negyed század alatt, egyházzeneszerek, és velük szorosan együttműködő zenetudósok, népzénészek, történészek, filológusok rendkívül magas színvonalú munkái gazdagították, gazdagítják mind a magyarországi, mind a nemzetközi tudományos életet. A publikációk széles skálája és rendkívül nagy száma mellett fölmerül azonban a kérdés, hogy ezeket a tudományos eredményeket hogyan lehet a szélesebb tömegekkel megismertetni, a gyakorlati egyházzenei életben megvalósítani. Az *Énekek Szent László király tiszteletére*

című kiadvány ennek a kihívásnak kíván megfelelni nemes, átgondolt, megfontolt, aprólékosan mércére tett válogatásával. Egyszerre egyesíti magában azt az igényt, hogy minél több forrás anyaga konkrétan is megjelenhessen, minél több válogatási lehetőség kerüljön a leendő olvasó, éneklő, vezénylő kezébe, ugyanakkor kiegészítő szövegeiben egyszerűen, tömören fejt ki a szent király kultuszának különböző aspektusait.

Célközönsége széles skálán mozog: iskolák, történelem-, irodalom- és énektanárok, korosztályoktól független plébániai közösségek, kántorok, előénekesek, szerzetesrendek, egyéni érdeklődők, kutatók, papok és még sorolhatnánk. Ezzel együtt, a legbővebben kifejtett fe-

jezet, a népének-gyűjtemény jelzi, hogy elsődleges célja a minél szélesebb körű iskolai és templomi használat.

Az igényes, képzetesebb énekesekkel rendelkezők megtalálhatják a teljes mise-anyagot latinul és magyarul is, sőt továbbmenve, a magyarországi gregorián források közép-európai variánsai mellett a világegyházhoz kapcsolódva a *Graduale Romanum* (a római mise gregorián énekeskönyve) szövegi és dallami variánsait is. Teljes szlovozmájának szövegét megtaláljuk latinul, majd a néphagyományra és a magyar forrásokra alapuló népszlovozsma kerül teljes dallammal közlésre.

A több mint 30 dallamot tartalmazó népének-gyűjtemény egészen egye-

Szeged és Zenta háborúja (1474 – 1475)

Kevés olyan esetet ismer a történelem, amikor egy országban két szomszédos város háborúzik egymással, egy kiegyensúlyozott és szilárd központi hatalom, illetve kormányzás idején. Pedig ez történt a két Tisza-parti város, Szeged és Zenta között az 1470-es évek közepén, Mátyás király uralkodása alatt, és az ő jóváhagyásával.

Nyilvánvaló, hogy a két település nem volt sohasem egy súlycsoportban, sem politikai, sem más téren. Szeged, már a kora középkor óta a legjelentősebb város délen, és a 15. században éli a fénykorát. Jelentősége abban az időben nagyobb volt, mint bármikor a történelme folyamán.

Zenta viszont a 15. század második felében egyházi java-

Tari László, Zenta

dalomként, vagyis a budai káptalan birtokaként felfelé törekvő település, melynek már régóta ismert réve, jó átkelőhelye van, ahol a budai káptalan emberei szedik a vámot mind a folyón való átkeléséért, mind a tiszai hajóforgalom után.

A budai káptalan már minden bizonnyal a 12. század második felétől, de legkésőbb a 13. század elejétől birtokolta a Zentától északra fekvő, halban gazdag tiszai árteret és csésztói halastavat, mely birtok Adorjánig terjedt (egy 1224-ben készült határbejárási okmány szerint már a budai káptalan tulajdonában van e terület). Nem tudni, hogy Zenta mikor került pontosan a káptalan birtokába,

de egyes történészek szerint már az 1280-as évektől, melyet feltehetően a Csanád nemzetségtől szereztek meg vétel, illetve ajándékozás útján. Ezt megerősíti az is, hogy amikor 1285-ben a Csanád nemzetség e tájon lévő birtokait V. László király megerősíti Tamás comes (gróf) részére, a községek között Zyntharév (Zenta-rév) már nem szerepel. Dokumentáltan (egy határbejárási okmány alapján) azonban csak 1367-től a budai káptalan birtoka.

Zenta kora középkori történetének meghatározó tényezője, a *budai káptalan*, teljes nevén az óbudai *Szent Péter és Pál prépostság* (*Capitulum Ecclesiae Budensis*) 1022-től 1648-ig állt fenn. Thuróczi krónikája szerint Szent István Kean bolgár vezértől szerzett hadi-

đülálló. Számos gyűjtő, kutató munkának összegzése, ami a kötet kifejezett erénye. Az egész magyar nyelvterületről válogatott dallamokat alaposan szemügyre véve ismerős motívumok sokaságával találja szembe magát az

olvasó. Nem véletlenül. Az egyházi népének jellegzetessége – a népzenehez hasonlóan – a dallamok és szövegek átjárhatósága. Több dallamot is ismerünk más szöveggel, így az egyes új tételek elsajátítása nem okoz nehézséget. Ezzel a jelenséggel e kötet is követi az *Éneklő Egyház* „pedagógiáját”, mely szerint egy már ismert dallamra egy vagy több új szöveg megtanulása lényegesen egyszerűbb, mint teljesen új tételek elsajátítása. Mindezzel együtt hangsúlyoznunk kell, hogy e kötetben kizárólag valamilyen konkrét forrásban – népzenei vagy írott – meglévő tételek szerepelnek.

Jelentős opus és egyben színesíti is a megjelent kötetet, a Václav Anna művészeti vezetésével készült CD-melléklet, melyen nem véletlen az előadók kiválasztása sem. A gregorián tételeket a Liszt Ferenc Zeneakadémia Egyházzenei Tanszékének tanárai és diákjai Merczel György vezényletével, a népzenekeket pedig a Népzene Tan-

szék tanárai – többek között Maczkó Mária énekművész – és hallgatói adják elő. Mindkét tanszék egy-egy jellegzetes előadói stílust, hagyományt képvisel, melyek hozzájárulnak a dallamokról alkotott képek kiteljesedéséhez, megkönnyítik azok méltó megszólaltatását.

Szent László király volt az, akinek „sikerült megszilárdítania az ország belső rendjét, lezárnia a Szent István által elkezdett államalapítást” (idézet a bevezető tanulmányból): ő volt az, aki felismerte, hogy a kereszténység fennmaradásának alapfeltétele a saját szentek tisztelete. Ennek eredményeként kezdeményezte István, Imre és Gellért szentté avatását 1083-ban.

E felkűtet folytatásához és a magyar szentek sorát folytató László király tiszteletének gyakorlati megvalósításához gazdag kincsestárat tár fel az *Énekek Szent László király tiszteletére* c. kiadvány az olvasó előtt.

Dr. Csomó Orsolya, Budapest